

экологических аспектов жизни западного региона Украины, негативные результаты и противоречивые последствия экономических реформ, осуществленных во второй половине XX в.

Ключевые слова: западный регион УССР, коллективизация, индустриализация, рабочие, официальная наука.

Oleg Malyarchuk

SOCIAL AND ECONOMIC PROCESSES IN THE WESTERN REGION OF THE USSR IN THE SOVIET HISTORIOGRAPHY

The article describes research areas of the Soviet historical science – wide range of economic, social, spiritual and environmental aspects of life of Western Ukraine, the negative results and inconsistent consequences of economic reforms implemented in the second half of the twentieth century remained unnoticed by historians.

Key words: western region of the USSR, collectivization, industrialization, workers, the official science.

УДК 94(477.8)

Іванна Штогрин

МІСЬКА ІСТОРІЯ ЗАХІДНИХ ОБЛАСТЕЙ УРСР У ВІТЧИЗНЯНІЙ НАУЦІ: НА ПРИКЛАДІ ІВАНО-ФРАНКІВСЬКА

У статті проаналізовано причини і наслідки міграції сільського населення західних областей республіки в обласні центри в сучасній українській та радянській історіографії, виокремлено специфічні риси і особливості урбанізації зумовленої змінами в етносоціальному, демографічному складі міських жителів Івано-Франківська, а також індустріалізацією промисловості і сільського господарства Прикарпаття (Станіславщини).

Ключові слова: західні області УРСР, індустріалізація, місто, Івано-Франківськ, урбанізація.

Івано-Франківськ (станом на 1 січня 2016 р. чисельність населення міськради становила 251,5 тис. осіб, з них 230,9 тис. проживали в обласному центрі та 20,6 тис. у сільській місцевості) – адміністративний, культурний, економічний центр Івано-Франківської області. Восени 1962 р. місто відзначило свій трьохсотрічний ювілей. «Висловлюючи волю трудящих» президія Верховної Ради Української РСР 9 листопада 1962 р. перейменувала Станіслав на честь видатного письменника Івана Франка. Назва міста була дана радянською окупаційною владою з порушенням правил української мови і за політичними мотивами. Історична назва краю «Галичина» всіляко замовчувалася і через дивізію «Галичина» сформовану у роки Другої світової війни, і Українську галицьку армію (УГА), яка також воювала з більшовиками край не отримав своєї назви згідно історичної справедливості – центр колишнього Галицького королівства.

Цікавою з історичної точки зору є доповідна записка під грифом «таємно» секретаря Станіславського обкому КПУ Я. Лисенка першому секретарю ЦК КПРС України М. Підгорному від 6 червня 1962 р., що зберігається в Державному архіві Івано-Франківської області. Її дослівний текст – «Українське місто Станіслав було названо «Станіславим» в 1661 році крупним польським магнатом Андрієм Потоцьким в честь його батька Станіслава Потоцького. Андрій і Станіслав Потоцькі, як і весь рід графів Потоцьких відзначались виключно жорстокістю у визискуванні українського і польського народів, у придушенні виступів трудящих проти шляхетського гніту. Графи Потоцькі – зліші вороги України. Їх ім'я символізує найстрашніші часи поневолення українського народу. Особливо багато натерпілись від Потоцьких населення Прикарпаття. Декілька віків ці феодалні магнати душили, мордували, винищували тут українців. Навіть згадка про Потоцьких викликає гнів і обурення у трудящих Прикарпаття. Все це говорить за те, що назва міста Станіслава історично не виправдана. Трудящі нашої області не люблять цієї назви і вважають за краще дати головному місту свого краю заслужену, історично обґрунтовану назву. Враховуючи історичні традиції українського населення Прикарпаття бажано було б назвати Станіславську область Франківською (або Івано-Франківською) а місто Станіслав – містом Франкоград. Іван Якович Франко – видатний український письменник – революціонер довгий час жив на Прикарпатті, зокрема в м. Станіславі. Він особисто був знайомий з сотнями жителів Станіславщини. Франко любив цей чудовий край, в багатьох творах оспівав казкову природу Прикарпаття, його трудолюбивих, сміливих і гордих людей. Ім'я Франка користується великою популярністю і любов'ю на Прикарпатті. Його знають всі трудящі, дорослі і діти. Важко знайти будинок корінного жителя Станіславської області, де б не було портрета Івана Яковича Франка. Виходячи з цього було б

доцільним в зв'язку з відзначенням 300-річчя з часу заснування міста Станіслава перейменувати місто Станіслав у місто Франкоград, а Станіславську область – у Франківську (або Івано-Франківську) область, що увіковічило б пам'ять великого українського письменника-революціонера Івана Франка» [1, с. 3–4]. Одна з найбільш поширених версій, що тодішня партійна номенклатура не хотіла, щоб назва міста асоціювалася з іспанським диктатором Франциском Франко, який вважався ворогом СРСР.

Вітчизняними науковцями доволі широко розкрито картину суспільно-політичних, соціально-економічних, культурно-релігійних, урбоекоекологічних процесів, що проходили на західних землях України у другій половині ХХ ст. Це наукові праці В. Барана [2], С. Васюти [3], О. Васюти [4], В. Вепріва [5], Ю. Гумена [6], С. Давидович [7], Я. Дзісяка [8], О. Кустовської [9], О. Малярчука [10] та багатьох інших. До наукового обігу залучено значний обсяг матеріалів з державних архівів, що зберігалися у закритих фондах. Проте наукові дослідження міграційних процесів у 40-х – 80-х роках ХХ ст. не є достатньо вивченими, як у межах окремо взятих областей, так і західного регіону республіки. Історіографічний аналіз дає підстави стверджувати, що на сьогодні немає спеціальних, комплексних історичних досліджень соціальних аспектів щоденного життя населення Івано-Франківська та інших міст західних областей України у радянську добу. Наукову літературу з даної проблематики можна умовно поділити на дві групи – періоду незалежності України і радянську.

Мета статті – висвітлити історію етносоціального і демографічного розвитку міст західних областей Української РСР в сучасній історичній науці на прикладі Івано-Франківська. Об'єкт дослідження – політика партійно-радянської влади в другій половині ХХ ст. у західних областях України, предмет – урбанізація Івано-Франківщини.

Вивчення процесу міграції сільського населення західних областей УРСР до обласних міст у 1940–1980-х рр. викликане, з одного боку, відсутністю окремого дослідження з цієї тематики й загалом браком у сучасній українській історіографії ґрунтовних праць із соціальної історії радянського періоду, а з іншого – потребою виявити відмінності процесу урбанізації в тій чи іншій області і західному регіоні України в цілому. На формування нового українського міського середовища Івано-Франківська (до 9 листопада 1962 р. – Станіслава), творення нової міської ідентичності, вплинула системна міграція мешканців довколишніх сіл і, водночас, відбувалася соціально-психологічна адаптація вихідців із сіл у місті. Наукова розробка даної теми дозволить не лише відтворити специфіку етносоціального й демографічного розвитку міста Івано-Франківська, зумовлену внутрішньою міграцією, а й дати відповідь на ширші наукові проблеми – прослідкувати взаємовпливи сільської та міської культури, сформулювати модель управління міграційними процесами, її особливості, позитивні і негативні сторони, проаналізувати динаміку кількісних і якісних змін, розподіл мігрантів по віку, статі, освіті й професійно-кваліфікаційному складі.

Швидкі темпи соціалістичної індустріалізації і відповідно промислового та сільськогосподарського розвитку регіону за порівняно короткий історичний період докорінно змінили характер економіки західних областей України. З відсталих аграрних вони перетворилися в індустріальні. Виникли нові галузі промисловості, докорінно змінилася галузева структура економіки яка базувалася на власному енергетичному фундаменті і трудових ресурсах. Якщо раніше українське населення в основному було зайняте в домашньому і малопродуктивному сільському господарстві, то в досліджуваній нами період більша частина працювала в промисловості та будівництві. У західних областях Української РСР темпи зростання промислового виробництва були значно вищими, ніж в інших регіонах республіки. Це дало можливість залучити, особливо в гірській зоні Карпат, значну кількість незайнятої робочої сили до «суспільної праці». Села, які традиційно мали значний надлишок робочої сили і виступали головними постачальниками емігрантів «за океан», спрямували своїх мешканців у розбудову своїх міст.

Проблема переселення сільських мешканців до міста – важлива в контексті досліджень міської історії західного регіону України. Урбанізація Івано-Франківська, Тернополя, Чернівців, Ужгорода, а особливо Львова є унікальною в історичному досвіді. Перш за все, вона є «запізнілою» і їй передувала докорінна воєнна і повоєнна зміна етносоціального складу населення міст, де домінуючу більшість становили євреї і поляки. Стрімке зростання чисельності міських мешканців західного регіону республіки відбувалося за рахунок українського сільського населення. З-поміж інших великих українських міст Івано-Франківськ посідав особливе місце – був одним з не багатьох міських центрів (дещо поступався Львову), що українізувався та відіграв визначальну роль в національно-релігійному русі другої половини 1980-х років.

Показовою у цьому відношенні дисертаційна робота Г. Боднар «Міграція сільського населення до Львова в 50–80-х роках ХХ століття» [12]. У роботі висвітлено динаміку міграції, причини та мотиви переїзду селян в місто, особливості трудової маятникової міграції, житлово-побутове облаштування, умови навчання і працевлаштування, взаємини новоприбулих з міськими мешканцями, мовну адаптацію, зацікавлення суспільно-політичним і культурним життям міста,

дозвілля. Окрему увагу приділено соціально-психологічній адаптації селян у Львові в умовах підтримання ними тісних зв'язків з селами. Вивчення адаптації вихідців з сіл у Львові дало змогу на прикладі мігрантів відтворити соціальні аспекти щоденного життя львів'ян у радянський період, прослідкувати зміни, що їх зазнало найбільше місто західного регіону України внаслідок радянської урбанізації.

Науковий інтерес становить праця З. Комаринської [13] присвячена місту-супутнику Львова – Винникам. У дисертації на основі аналізу й узагальнень української етнографічної науки, архівних пошуків комплексно проаналізовано особливості етносоціального та етнокультурного розвитку м. Винники у другій половині ХХ ст., його соціальну і національну структуру, вивчено характер і специфіку господарського розвитку та пов'язаних з цим особливостей зайнятості, професійного та освітнього складу населення, умови і характер сімейного життя, тенденції сімейної звичасвої обрядовості в контексті поєднання і конфліктності в ній традиційних та новаційних радянських елементів.

Радянська влада впроваджувала у життя населення нові так звані громадські, виробничі та сімейні свята: червоні хрестини, свято повноліття (вручення першого паспорта), комсомольсько-молодіжні весілля, проводи в радянську армію, посвяту в робітники чи хлібороби, вшанування передовиків виробництва, робітничих династій, ветеранів праці й Великої Вітчизняної війни, проводи на пенсію, громадські похорони й т. д. Нові свята і обряди поширилися на всі сфери суспільного життя і охопили різні верстви населення. Однак в умовах західних областей республіки простежувався певний активний і пасивний спротив цьому. Запровадження радянських свят і обрядів мало на меті знівелювати давні звичаї українського народу і виховати «нову спільноту» – радянський народ. Свята «червоного календаря» прийшли на заміну релігійним і національним та впроваджувалися скоріше у містах.

У монографіях вітчизняних науковців І. Андрухів і А. Француза «Станіславщина: двадцять буремних літ (1939–1959)» [14], «Правда історії. Станіславщина в умовах терору і репресій» [15] на основі документальних матеріалів досліджуються «білі плями» в історії західних областей України, зокрема, Станіславської області. Як для більшовицького, так і фашистського режимів спільним було створення в суспільстві атмосфери страху, беззаконня і свавілля, наслідками яких стали численні жертви у вигляді примусових виселень, арештів, так і фізичних знищень представників різних національностей. На основі унікальних документів архівів репресивно-каральних органів, а також спецфондів прокуратури, військкомісаріату, облвиконкому та обкому партії автори відтворюють механізми і методи, якими насаджувалися як «новий порядок», так і «радянська» на західноукраїнських землях з вересня 1939 р.

Переміщення населення західних земель України, які відбувалися в 40-х – на початку 50-х років минулого століття у контексті етнонаціональних змін, зміст і методи реалізації міграційної політики тоталітарних режимів проаналізовано М. Сивирином [16], етапи впровадження депортаційної політики, механізми здійснення її на кожному з них, участь і роль вищого партійного керівництва СРСР й УРСР, місцевих партійних і радянських органів влади – Й. Надольським [17], депортація українців з Польщі у 1944–1946 рр., особливості їх розселення та соціально-економічна адаптація на території УРСР – В. Кіцаком [18] і Н. Прицюк [19], побут і дозвілля міського населення України в повоєнний період – О. Ісайкіною [20] та 50–80-х рр. ХХ ст. – В. Вовком [21], соціально-демографічний розвиток України та її регіонів на основі вивчення широкого кола джерел, насамперед Всесоюзних та Всеукраїнських переписів населення, вплив урбанізації та міграції на демографічну ситуацію – І. Субботіною [22], демографічний розвиток гірських районів Українських Карпат за 40-річний період – Н. Паньків [23] та ін.

Упродовж періоду незалежності України виходять узагальнюючі праці в котрих історія м. Івано-Франківська розглядається у контексті розвитку галузей економіки області й регіону: «Нафта і газ Прикарпаття» [24], «Історія газової промисловості України у спогадах сучасників» [25], «Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу. Імена славних сучасників» [26], «Літопис ВАТ «Прикарпаттяобленерго». Віхи історії. Події та люди» [27] та ін.

Мандрівку усіма історичними епохами сучасного Івано-Франківська здійснює книга «Мое місто. Хрестоматія з історії Івано-Франківська» [28] в котрій вміщено історичні, краєзнавчі, літературно-художні твори. Науковець І. Монолатій обґрунтовує, що «знання про рідний край – краєзнавство – це особлива галузь сучасної історичної науки, яка надає великої ваги місцевим подіям, фактам та їх інтерпретаціям (або тим, які вважаються історичними). Одне із джерел такого світогляду – місцева людність, чия генетична пам'ять розповідає про плинність історичного часу, місце людини в локальній історії тощо. Друге джерело – глибоке внутрішнє переконання, що саме місцеві люди і похідні від них події творять велетенську палітру соціальних і культурних відносин моєї Батьківщини, а також у тому, що історія справді має винятковий вплив на формування майбутнього покоління моїх співвітчизників» [28, с. 7].

Жанр станіславознавство, пізніше станіславознавство й івано-франківськознавство охоплює понад півторастолітню традицію краєзнавчої літератури. Майже чотири десятки видань серії «Моє місто» неупереджено висвітлюють історію міста. За роки незалежності опубліковано низку оригінальних матеріалів з історії міста від окремих газетних заміток до наукових статей, монографій, фотоальбомів, енциклопедичних довідників та поодиноких книжок іноземними мовами. Окреме місце посіли «Літопис державотворення на Прикарпатті» [29], «Україна: 20 років незалежності» [30]. Проте ці дослідження не є вичерпними і низка наукових проблем вимагає свого дослідження.

Другу умовну групу літератури, на нашу думку, необхідно розпочати з книги одного з найвідоміших українських дослідників В. Грабовецького «Селянський рух на Прикарпатті в другій половині XVII – першій половині XVIII ст. ст.» (Київ, 1962). Працівник обласного краєзнавчого музею історик-краєзнавець П. Арсенич у газеті «Прикарпатська правда» (органу Станіславського обласного і міського комітетів Комуністичної партії України, обласної та міської рад депутатів трудящих) у рубриці «Нова книга з історії нашого краю» зазначав: «Про тяжке життя селян Прикарпаття в часи панування тут шляхетської Польщі, про їх боротьбу за своє визволення розповідає наш земляк – кандидат історичних наук В. В. Грабовецький в монографії, що вийшла недавно у видавництві Академії наук УРСР» [31].

Громадськість міста брала активну участь у науково-культурному житті і в рубриці «Станіславу 300 років» з'являється низка наукових розвідок. Старший викладач Станіславського педагогічного інституту, кандидат історичних наук Я. Мельничук публікує «Перші сторінки історії». Стаття розпочинається вступом: «Виникнення міста Станіслава припадає на той час, коли на українських землях палало полум'я визвольної боротьби народних мас проти жорстокого соціального і національного гноблення трудящих панівними класами феодально-кріпосницької Речі Посполитої...». І в дусі тогочасної панівної ідеологічної доктрини закінчується висновком, що «історія феодального Станіслава – це час тяжкого пригнічення трудового населення міста. Однак воно ніколи не мирилося з своїм становищем і весь час вело наполегливу боротьбу за своє визволення» [32]. Доцент цього ж вузу І. Васюта в статті «В полум'ї революційних битв», наголошує: «Відзначаючи 300-річний ювілей міста Станіслава, ми з гордістю звертаємося до його революційних традицій, до боротьби трудящих, особливо з появою на історичній арені робітничого класу...». На завершення він узагальнює: «За роки Радянської влади Станіслав перетворився на крупний промисловий, культурний і адміністративний центр Прикарпаття, став містом великих підприємств, вузів і шкіл, культурно-освітніх закладів. Виросли люди, які самовідданою творчою працею продовжують героїчні традиції пролетаріату, разом з усім радянським народом будують світле комуністичне завтра» [33].

Одночасно в обласній й газеті «Прикарпатська правда» велися тематичні сторінки – «Іван Франко і Станіславщина», «Він живе в пам'яті народній». Увагу привертають статті завідуючого Будинком політосвіти обкому і міськкому КП України С. Возняка – «На землі Станіславській» [34]; бібліографа Станіславського педінституту, завідуючого позаштатним відділом літератури й мистецтва В. Полека – «Сьома Франківська сесія» [35] і «Сторінки історії» [36]; секретаря обкому КП України О. Чернова – «Оновлена земля» [37]; письменника Петра Козланюк – «Гордість відродженого Прикарпаття» [38]; народного художника СРСР, дійсного члена Академії мистецтв СРС Василя Касіяна – «Ім'ям великого каменяра» [39]. Спільним для них є дотримання догм офіційної ідеології. Однак увага акцентується і на робітничому класі, колгоспному селянстві і трудовій інтелігенції зусиллями яких «не впізнати тепер наших міст і робітничих селищ. І кожне з них має свою гордість». Так, старовинне покутське містечко Коломия перетворилося в центр сільськогосподарського машинобудування, Долина – район нафтогазовидобування, Калуш – «гігант хімічної індустрії», Надвірна – місто нафтопереробки і нафтохімії, Бурштин – «велетень енергетики», а Івано-Франківськ – місто студентів і учнів. У місті навчалось понад 29 тисяч осіб студентської і учнівської молоді (майже третина всього населення). Творчо працювали у трьох вищих навчальних закладах (педінституті, медичному і технічному інституті нафти і газу) більше 600 наукових працівників, серед яких більше 200 докторів і кандидатів наук.

З тогочасної періодики можна почерпнути об'ємну інформацію про місто Івано-Франківськ – адміністративний центр краю. В області прискореними темпами проходила індустріалізація і Прикарпаття стало регіональним центром з видобутку нафти, газу, калійних солей. Стали до ладу гіганти індустріалізації – електростанції, заводи, фабрики, які прийшли на зміну кустарному виробництву і у свою чергу призвели до урбанізації. За успіхи («трудова доблесть») Івано-Франківська область отримала найвищу радянську державну нагороду – орден Леніна. Напередодні святкування 50-річчя так званої Великої Жовтневої соціалістичної революції 24 жовтня 1967 р. на урочистому святкуванні орден вручив кандидат в члени Політбюро Центрального Комітету Комуністичної партії Радянського Союзу, Голова Ради Міністрів Радянської

України Володимир Щербицький. Минуло 28 років з часу возз'єднання Західної України з УРСР, СРСР і руками трудолюбивого й талановитого народу створено сучасні на той час підприємства нафтової, газової, хіміко-металургійної, гірничорудної, металообробної, лісової, легкої і харчової промисловості, механізоване сільське господарство. Молодому поколінню з трудом вірилось в те, як жили чабани і лісоруби Гуцульщини і Бойківщини. Їх життя закарбоване у піснях і творах Івана Франка, Василя Стефаника, Марка Черемшини, Леся Мартовича, Ірини Вільде.

«Дух епохи» відображає розмова першого секретаря міськкому КП України М. Голубкова з кореспондентом газети «Прикарпатська правда»: «З гордістю говорять станіславчани про здобутки науки, освіти й культури, яка так буйно розквітає під життєдайним промінням ленінської національної політики Комуністичної партії. Тут сталася справжня революція. Тепер є те, чого не було за капіталістичного владування. В місті працюють 17 загальноосвітніх шкіл, в тому числі дві середні школи-інтернати, 4 школи робітничої молоді. У цих школах навчається понад 12,5 тисяч учнів. Тисячі юнаків і дівчат закінчили вищі учбові заклади і нині працюють у різних місцях лікарями, вчителями, інженерами, тисячі випускників шкіл працюють на виробництві і вчаться заочно. Станіслав стає містом вузів і науково-дослідних закладів.. А яка у нас сітка культурно-освітніх закладів. Сім клубів і будинків культури, шість масових бібліотек і шість кінотеатрів, музей, музично-драматичний і ляльковий театри, філармонія і ряд інших закладів, що несуть у маси культуру, забезпечують їх відпочинок.. Тепер у Станіславі діють 20 драматичних, 47 хороших, 50 вокальних, 27 танцювальних, 30 музичних самодіяльних гуртків» [40]. Усі ці заклади виступали центрами ідейно-виховного обслуговування населення. Головна увага приділялася вихованню дітей і школярів на радянських суспільних цінностях, впровадженні радянської обрядовості та боротьбі з «капіталістичними пережитками» – націоналізмом, релігією, приватновласницькими інтересами. Обласний комітет партії приділяв значну увагу роботі дошкільних закладів і шкіл, культурно-просвітницьких установ і закладів мистецтва, які були однією з форм насадження комуністичної ідеології.

На допомогу партійним працівникам, агітаторам, учителям шкіл, викладачам вищих навчальних закладів видавали масовими тиражами ідеологічну літературу: «На землі Прикарпатській» [41], «Весна відродженого краю» [42], «Нове традицією село» [43], «Осяйний день» [44], «Сила інтернаціоналістського гарту» [45] та ін. У виданнях вихваляли політику КПРС – КПУ, яким і приписували головну заслугу – «спрямовуючої сили». Ключовою була теза про розквіт західних областей Української РСР, «про радянську дійсність, створену працею трудящих під керівництвом Комуністичної партії» [46, с. 45]. Творення необхідного ідеологічного підґрунтя – формування ідейно-політичних засад тоталітарної політичної системи перетворювало історичні дослідження на демагогію, публіцистику, популізм.

Історія міста Івано-Франківська в загальнореспубліканському контексті викладена в узагальнюючих працях написаних колективами провідних наукових установ – «Розквіт економіки західних областей УРСР (1939–1964 рр.)» [47], «Історія Української РСР» [48], «Історія селянства Української РСР» [49], «Торжество історичної справедливості. Закономірність возз'єднання західноукраїнських земель в єдиній Українській Радянській державі» [50], «За щастя оновленої землі: Нариси історії колгоспного селянства західних областей УРСР. 1939–1979» [51], «Історія міст і сіл Української РСР: Івано-Франківська область» [52], «Розквіт народної освіти в західних областях України» [53], «Місто і село: Подолання суттєвих відмінностей» [54] та ін. Праці написані на основі тенденційних марксистсько-ленінських методологічних підходів і панівної комуністичної доктрини. У них залучене широке коло різноманітних за своїм походженням джерел. Науковці звертали увагу на економічне, соціокультурне становище в західних областях республіки в контексті політики СРСР. У 70 – середині 80-х рр. ХХ ст. вийшла друком узагальнювальна праця – восьмитомна «Історія Української РСР» [55]. Особливої уваги заслуговує тритомна «Історія народного господарства Української РСР» [56; 57], в якій комплексно проаналізовано історію розвитку провідних галузей господарства республіки, регіону і її західних областей. У колективних працях «Українські Карпати. Економіка» [58] М. Долішній і С. Алупко та «Економічний розвиток західноукраїнських земель» С. Писаренко і Г. Ковальчак [59] досліджуються вузлові проблеми розвитку економіки регіону та ін.

У праці «Населення українського Прикарпаття» [60] дослідник історико-демографічних процесів С. Копчак аналізує радянські і дорадянські економічні та історичні дослідження вітчизняних та зарубіжних авторів, дані офіційної австрійської і польської статистики. Науковець висвітлює динаміку і структуру (статеву-вікову, шлюбну, етнічну, соціально-професійну) населення, його природний та механічний рух, територіальні особливості цих процесів. Роботу дослідника продовжили В. Наулко [61], В. Мойсеєнко і М. Романюк [62] та ін.

Таким чином, здійснений нами історіографічний аналіз підтвердив необхідність комплексного узагальнення суперечливих аспектів міграційних процесів, індустріалізації, урбанізації західних областей Української РСР і окремо взятих областей. У радянський період, робилися спроби

висвітлення змін, що їх зазнало одне з найбільших міст західного регіону республіки внаслідок радянської індустріалізації. Проте на заваді стояла ідеологічна доктрина, яка зобов'язувала вихвалити політику партії й подавала спрощений підхід історичних процесів.

Список використаних джерел

1. Нам пора для України жити. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції. До 160-річчя від дня народження Івана Франка (6 вересня 2016 р., Калуш). – Калуш, 2016. – 140 с.
2. Баран В. К. Україна: новітня історія (1945–1991 рр.) / В. К. Баран. – Львів: Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2003. – 670 с.
3. Васюта С. І. Радянський екоцид в Україні: історичні витоки та труднощі подолання / С. І. Васюта. – Тернопіль: СМП «Астон», 2000. – 536 с.
4. Васюта О. А. Проблеми екологічної стратегії України в контексті глобального розвитку / О. А. Васюта. – Тернопіль: Галдрук, 2001. – 600 с.
5. Вепрів Р. В. Сільське господарство західних областей України: провідні тенденції та особливості розвитку (1964–1991 рр.): автореф. дис. канд. іст. наук: 07.00.01. «Історія України» / Р. В. Вепрів. – Переяслав-Хмельницький, 2014. – 20 с.
6. Гумен Ю. Є. Урбоекотичні проблеми Західного регіону України 1960–1990 рр.: історичний аспект / Ю. Є. Гумен. – Тернопіль: Вектор, 2008. – 264 с.
7. Давидович С. Н. Соціально-економічні процеси в Івано-Франківській області в другій половині 60–80-ті роки ХХ століття: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук: спец. 07.00.01 «Історія України» / С. Н. Давидович. – Тернопіль, 2012. – 19 с.
8. Дзісяк Я. І. Соціально-економічні процеси в Україні наприкінці 80-х – на початку 90-х років ХХ століття: дис. ... канд. іст. наук: 07.00.01 / Я. І. Дзісяк. – Тернопіль, 2006. – 224 с.
9. Кустовська О. В. Демографічний розвиток регіону (статистичний аналіз і моделювання) / О. В. Кустовська. – Тернопіль: Економічна думка, 2008. – 326 с.
10. Малярчук О. М. Соціально-економічні процеси в західному регіоні Української РСР (1964–1991) / О. М. Малярчук. – Івано-Франківськ: Симфонія форте, 2015. – 548 с.
11. Боднар Г. А. Міграція сільського населення до Львова в 50–80-х роках ХХ століття: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук: спец. 07.00.01 «Історія України» / Г. А. Боднар. – Львів, 2007. – 20 с.
12. Комаринська З. М. Етносоціальний розвиток міста Винники з часу Другої світової війни до наших днів (1944–1999): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук: спец. 07.00.05 «Етнологія» / З. М. Комаринська. – Львів, 2000. – 20 с.
13. Андрухів І. Станіславщина: двадцять буремних літ (1939–1959). Суспільно-політичний та історико-правовий аналіз / І. Андрухів, А. Француз. – Рівне – Івано-Франківськ: Таля, 2001. – 336 с.
14. Андрухів І. Правда історії. Станіславщина в умовах терору і репресій: 1939–1959 роки, історико-правовий аспект. Документи і матеріали / І. Андрухів, А. Француз. – Івано-Франківськ: Нова зоря, 2008. – 448 с.
15. Сивирин М. А. Депортації та переміщення населення західних земель України 40-х – початку 50-х рр. ХХ ст.: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук: спец. 07.00.01 «Історія України» / М. А. Сивирин. – Львів, 2005. – 18 с.
16. Надольський Й. Е. Депортаційна політика сталінського тоталітарного режиму в західних областях України (1939–1953 рр.) / Й. Е. Надольський. – Луцьк: «Вежа» Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки, 2008. – 260 с.
17. Кіцак В. М. Депортація українців з Польщі в УРСР у 1944–1946 рр. та їх соціально-економічна адаптація: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук: спец. 07.00.01 «Історія України» / В. М. Кіцак. – Чернівці, 2003. – 21 с.
18. Прищок Н. І. Демогеографічна ситуація українсько-польського пограниччя: автореф. дис. ... канд. геогр. наук: спец. 11.00.02 «Економічна та соціальна географія» / Н. І. Прищок. – Львів, 2005. – 20 с.
19. Ісайкіна О. Д. Побут і дозвілля міського населення України в повоєнний період (1945–1955): автореф. дис. канд. іст. наук: 07.00.01 «Історія України» / О. Д. Ісайкіна. – К., 2006. – 20 с.
20. Вовк В. М. Побут і дозвілля міського населення України в 50-х – 80-х роках ХХ ст.: автореф. дис. канд. іст. наук: 07.00.01 «Історія України» / О. Д. Ісайкіна. – К., 2007. – 20 с.
21. Субботіна І. В. Соціально-демографічні процеси в Україні в другій половині ХХ – на початку ХХІ ст. (за даними загальних переписів населення 1959–2001 рр.): автореф. дис. канд. іст. наук: 07.00.01 «Історія України» / І. В. Субботіна. – Чернігів, 2008. – 16 с.
22. Паньків Н. М. Демографічний розвиток гірських районів Українських Карпат: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. географ. наук: спец. 11.00.02 «Економіка та соціальна географія» / Н. М. Паньків. – Львів, 2002. – 19 с.
23. Nafta i Gaz Podkarpacka. Нафта і газ Прикарпаття. – Краків: Вид-во Інституту нафти і газу, 2004. – К.: Наукова думка, 2004. – 570 с.
24. Історія газової промисловості України у спогадах сучасників / [Я. С. Марчук, Б. О. Клюк, В. І. Жук]. – К.: Такі справи, 2008. – 320 с.
25. Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу. Імена славних сучасників / [Швидченко Л., Виноградова О., Сорока О. та ін.]; голов. редкол. Крижанівський Є. І. – К.: ТОВ «Світ Успіху», 2007. – 328 с.
26. Літопис ВАТ «Прикарпаттяобленерго». Віхи історії. Події та люди / [О. Бубен, М. Головатий, К. Стоєвський, З. Федунків]. – К.: «Друкарня Діапринт», 2005. – 292 с.
27. Моє місто. Хрестоматія з історії Івано-Франківська / [упор. І. Монолатій]. – Івано-Франківськ: «Лілея НВ», 2012. – 672 с.
28. Літопис державотворення на Прикарпатті / [М. Кугутяк, Б. Гаврилів, С. Кобута]. – Івано-Франківськ: Плай, 2002. – 94 с.
29. Україна: 20 років незалежності / [за ред. М. Б. Бучка, В. І. Кафарського, І. О. Андрухіва, Й. М. Гаха]. – Івано-Франківськ, Надвірна: ЗАТ «Надвірнянська друкарня», 2011. – 276 с.
30. Арсенич П. Нова книга з історії нашого краю / П. Арсенич // Прикарпатська правда. – 17 липня 1962.
31. Мельничук Я. Перші сторінки історії / Я. Мельничук // Прикарпатська правда. – 2 листопада 1962.
32. Васюта І. В. полум'я революційних битв / І. Васюта // Прикарпатська правда. – 2 листопада 1962.
33. Возняк С. На землі Станіславській / С. Возняк // Прикарпатська правда. – 4 листопада 1962.
34. Полек В. Сьома Франківська сесія / В. Полек // Прикарпатська правда. – 12 вересня 1962.
35. Полек В. Сторінки історії / В. Полек // Прикарпатська правда. – 11 листопада 1962.
36. Чернов О. Оновлена земля / О. Чернов // Прикарпатська правда. – 11 листопада 1962.
37. Козланюк П. Гордість відродженого Прикарпаття / П. Козланюк

// Прикарпатська правда. – 13 листопада 1962. 39. Касіян В. Ім'ям великого каменяра / В. Касіян
 // Прикарпатська правда. – 14 листопада 1962. 40. Голубков М. Станіслав росте, молодіє / М. Голубков
 // Прикарпатська правда. – 26 жовтня 1962. 41. На землі Прикарпатській / за ред. Л. П. Зосіч. – Ужгород: Карпати, 1967. – 232 с. 42. Весна відродженого краю / [Гранчак І., Загайний М., Корольов П., Кравець М., Міщенко С. та ін.]. – Ужгород: Карпати, 1974. – 216 с. 43. Нове традицією село / упоряд. Н. І. Здровега, В.М. Віхоть. – Львів: Видавництво «Каменяра», 1978. – 128 с. 44. Осяйний день / [редкол. П. Д. Сардачук та ін.; упоряд. О. Г. Мілько]. – Ужгород: Карпати, 1979. – 304 с. 45. Сила інтернаціоналістського гарту / [Л. Нагорна, П. Варгатюк, В. Василенко та ін.]. – К.: Політвидав України, 1983. – 318 с. 46. Радянське Прикарпаття / [О. Бакін, В. Баран, Г. Бурнашов та ін.]. – Ужгород: Карпати, 1980. – 254 с. 47. Розквіт економіки західних областей УРСР (1939–1964 рр.) / [відп. ред. М. І. Петровський; І. Ф. Гриновець, І. О. Луцик, В. І. Михайлов та ін.]. – Львів: Вид-во Львівського ун-ту, 1964. – 290 с. 48. Історія Української РСР: [в 2 т.]. – Т. 2 / [Гуржій І. О., Дядиченко В. А., Касименко О. К. та ін.]; за ред. К. К. Дубини. – К.: Наук. думка, 1967. – 860 с. 49. Історія селянства Української РСР: [в 2 т.]. – Т. 2 / голова редкол.: Компанієць І. (відп. ред.) та ін. – К.: Наук. думка, 1967. – 536 с. 50. Торжество історичної справедливості: Закономірність возз'єднання західноукраїнських земель в єдиній Українській Радянській державі / відп. ред. М. Олексюк. – Львів: Вид-во Львів. ун-ту ім. І. Франка, 1968. – 803 с. 51. Історія міст і сіл Української РСР: Івано-Франківська обл. – К.: Головна редакція Укр. рад. енциклопедії АН УРСР, 1971. – 639 с. 52. Розквіт народної освіти в західних областях України / [Д. Яремчук, Л. Баїк, В. Санивець та ін.]. – К.: Радян. шк., 1979. – 192 с. 53. За щастя оновленої землі: нариси історії колгоспного селянства західних областей УРСР. 1939–1979 / М. Івасюта, В. Масловський, А. Мартинюк, В. Нечитайло; АН УРСР, Ін-т сусп. наук. – К.: Наук. думка, 1979. – 210 с. 54. Місто і село: Подолання суттєвих відмінностей / [К. Каковський, Л. Беренштейн, В. Горак та ін.]. – К.: Політвидав України, 1982. – 228 с. 55. Історія Української РСР: [в 8 т., 10 кн.]. – Т. 8, Кн. 2: Українська РСР в період розвинутого соціалізму і будівництва комунізму (кінець 50-х – 70-ті роки) / [Кім М. П., Ковалевський Б. П., Кульчицький С. В. та ін.]; за ред. А. В. Лихолат. – К.: Наук. думка, 1979. – 700 с. 56. Історія народного господарства Української РСР: [в 3 т., 4 кн.] / голов. редкол. І. І. Лукінов. – Т. 3, Кн. 1. – К.: Наук. думка, 1985. – 464 с. 57. Історія народного господарства Української РСР: [у 3-х т. 4 кн.] / голов. редкол. І. І. Лукінов. – Т. 3, Кн. 2. – К.: Наук. думка, 1987. – 440 с. 58. Украинские Карпаты. Экономика / М. И. Долишний, С. Н. Злупко, С.М. Писаренко и др. – К.: Наук. думка, 1988. – 224 с. 59. Ковальчак Г. І. Економічний розвиток західноукраїнських земель / Г. І. Ковальчак. – К.: Наук. думка, 1988. – 251 с. 60. Копчак С. І. Населення українського Прикарпаття (історико-демографічний нарис). Докапіталістичний період / С. І. Копчак. – Львів: Вид-во при Львівському державному ун-ті, 1974. – 186 с. 61. Наулко В. Динаміка етнічного складу населення західноукраїнських земель в ХХ ст. – V кн.: Володимир Барвінський. Досліди з поля статистики / В. Наулко. – К., 1993. 62. Копчак С. І. Етнічна структура та міграції населення українського Прикарпаття (статистико-демографічне дослідження) / С. І. Копчак, В. І. Мойсеєнко, М. Д. Романюк. – Львів: Світ, 1996. – 285 с.

Иванна Штогрин

ГОРОДСКАЯ ИСТОРИЯ ЗАПАДНЫХ ОБЛАСТЕЙ УССР В ОТЕЧЕСТВЕННОЙ НАУКЕ: НА ПРИМЕРЕ ИВАНО-ФРАНКОВСКА

В статье проанализированы причины и последствия миграции сельского населения западных областей республики в областные центры в современной украинской и советской историографии, выделены специфические черты и особенности урбанизации, обусловленной изменениями в этносоциальном, демографическом составе городских жителей Ивано-Франковска, а также индустриализацией промышленности и сельского хозяйства Прикарпаття (Станиславицины).

Ключевые слова: западные области Украинской ССР, индустриализация, город, Ивано-Франковск, урбанизация.

Ivana Shtohryn

THE LOCAL HISTORY OF THE USSR WESTERN REGIONS IN NATIONAL SCIENCE: BASED ON THE TOWN OF IVANO-FRANKIVSK

The reasons and consequences of the rural population migration of the western regions to the region centers in modern Ukrainian and Soviet history are analyzed. The specific features and peculiarities of urbanization are defined, which is caused by the changes in ethnosocial and demographic make-up of Ivano-Frankivsk residents, as well as by the industrialization of production and agricultural sector in the Precarpathian region.

Key words: the USSR western regions, industrialization, town, Ivano-Frankivsk, urbanization.